

3 ВІСЛЮЖНА вялікім палітычным і працоўным уздымам ідзе савецкі народ насустрач нечарговай XXI з'езду КПСС. Кожны ведае, што гэты з'езд прыме гістарычна важныя для будучыні нашай краіны рашэнні, акресіць шляхі нашага далейшага руху наперад. Разам з усім савецкім народам надзвычайную цікавасць да надыходзячага з'езду КПСС праяўляюць і працоўныя Беларусі. Яны хочуць ведаць, якім будзе сямігадовы план усёй краіны і ў прыватнасці нашай рэспублікі, якія поўныя задання прыняць актыўны ўдзел у абмеркаванні яго. 14 студзеня наступнага года, як днём вырашана Пленум ЦК КПБ, збірацца нечарговы XXIII з'езд Камуністычнай партыі Беларусі з мэтай абмеркавання тэзісаў даклада на XXI з'ездзе КПСС «Кантрольна лічыць развіццё народнай гаспадаркі СССР на 1959—1965 гг.» Рашэнне аб скліканні з'езду Камуністычнай партыі Беларусі працоўнымі нашай рэспублікі сустраі з вялікай цікавасцю і ўдзімам.

Задачы сённяшняга жыцця савецкага грамадства, задачы надыходзячай сямігадовай п'ятнацігоддзя ад нашых ідэалагічных устаноў далейшага ўзмацнення сваёй арганізацыйна-масавай і палітычна-выхавальнай работы. У сістэме гэтай работы важная месца адведзены працоўным арганізацыям і культурна-асветным установам. Як працоўныя арганізацыі Беларусі праводзяць сваю работу ў святле паставы сённяшняга Пленума ЦК КПСС, як культурна-асветныя ўстановы нашай рэспублікі выконваюць свае задачы — гэтыя два пытанні ўсебакова былі разгледжаны на Пленуме ЦК КПБ, які, як ужо адзначалася, адбыўся дзямі. На абодвух пытаннях прыняты разгорнутыя паставы.

Разглядаючы стан работы працоўных арганізацый рэспублікі, Пленум ЦК КПБ адзначаў, што ў іх дзейнасці побач з дагэтушымі поспехамі ёсць шэраг істотных недахопаў. Асобна працоўныя арганізацыі ўсё яшчэ стаіць, у баку ад надзейнага і актыўнага ўдзелу ў арганізацыі і правядзенні вытворчай, сацыяльна-культурна-масавай работы. Безумоўна, гэтыя і да іх падобныя недахопы маюць месца і на прапрыяцтвах, і ва ўстановах сістэмы Міністэрства культуры БССР. Пастава Пленума ЦК КПБ патрабуе ад партыйных арганізацый на месцах, ад іх палітычных арганізацый узмацніць дапамогу арганізацыям працоўнаму, дамагацца таго, каб працоўныя арганізацыі працавалі больш актыўна, каб яны адгрывалі значную ролю ў гаспадарчым і культурным будаўніцтве.

Шырокую ўвагу Пленум ЦК КПБ ўдзяліў разгляду пытання аб стане і мерах паліпаўнення культурна-асветнай работы ў рэспубліцы. Пасля даклада па гэтым пытанню міністра культуры БССР П. Кісёлява і выступленняў прамовцаў Пленум прыняў паставу, якая мае вялікае значэнне для далейшай дзейнасці нашых культурна-асветных устаноў.

Як вядома, культурна-асветныя ўстановы Беларусі пры дапамозе партыйных, савецкіх, працоўных і камсамольскіх арганізацый за апошні час прымята палепшэнні сваёй дзейнасці. Гэтым палепшэнні адбіліся на XX з'ездзе КПСС і партыйны дакумент «За цесную сувязь літаратуры і мастацтва з жыццём народа».

Усё ж сёння ўстаноў культуры, якая ў рэспубліцы даволі шматлікая, яшчэ слаба спраўляецца са сваімі задачамі, не выкарыстоўвае ў поўную меру ўсіх магчымасцей для заадаўнення культурных запатрабаў нашай насельніцтва. Ёсць частыя выпадкі недаацэнкі значнасці культурна-асветнай работы на месцах, слабая кіраўніцтва дзейнасцю устаноў культуры. У выніку чаго рад клубуў, хат-чытальняў, бібліятэк знаходзіцца ў запустэчаным стане, яны дрэнна вядуць прапаганду дасягненняў навукі і тэхнікі, акадэмічных ведаў і перадавога вытворчага вопыту, не ўздзяляюць патрабнай увагі прапагандзе прыродазнаўча-навуковых і атэістычных ведаў, не змагаюцца за шырокае развіццё мастацкай самадзейнасці. Вызначаючы канкрэтныя мерапрыемствы па ўзмацненню культурна-асветнай работы ў рэспубліцы, Пленум ЦК КПБ запатрабаваў ад партыйных, савецкіх і камсамольскіх арганізацый, ад Міністэрства культуры БССР і Беларускага савета працоўнага рашуца палепшыць дзейнасць клубуў, паліцаў і дамоў культуры, хат-чытальняў, бібліятэк, творчых арганізацый рэспублікі.

У культурна-асветнай рабоце, як і ў кожнай іншай справе, рашучую ролю адгрываюць людзі, кадры. Пры гэтым трэба мець на ўвазе, што работа устаноў культуры спецыфічная, яна вымагае не толькі стараннасці і ведаў, але і паўных здольнасцей. Таму пытанне падбору, расстаноўкі і выхавання кадраў культурна-асветнага патрабуе асаблівай увагі і клопатаў. Ні для каго не сакрот, што ў гэтай справе ў нас вельмі і вельмі многа недахопаў. У нашых установах культуры яшчэ працуе нямаля выкладчыкаў, якія не маюць адпаведнай адукацыі і не жадаюць далей вучыцца, якія не маюць, нарэшце, сціпласці і любові да культурна-асветнай работы. У выніку таго, што слаба пастаўлена справа падбору і выхавання кадраў, назіраюцца факты іх частага перамяшчэння і вялікай цяжкасці. Дзямі калегія Міністэрства культуры БССР разгледзела на сваім пасяджэнні работу аддзела куль-

ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ СЯЮЗА ПІСЬМЕНІКАУ БССР

№ 88 (1310) Субота, 1 лістапада 1958 года Цана 40 кап.

КУЛЬТУРНА-АСВЕТНУЮ РАБОТУ — НА ВЫШэйшы ўзровень!

туры Лунінецкага раёна Браскаўскай вобласці. Выявілася, што ва ўстановах культуры гэтага раёна летась змянілася 24 работнікі і сёлета за дзевяць месяцаў — 34 работнікі. У асобных клубах раёна за год змянілася па два-тры работнікі. Вынаваты ва ўсім гэтым, безумоўна, раённы аддзел культуры, які не ставіцца ўважліва і сур'ёзна да справы падбору і выхавання кадраў. Яна, што пры вялікай цяжкасці кадраў, пры дрэннай рабоце з імі не гэта чакаць узорнай дзейнасці культурна-асветных устаноў. У клопатах аб кадрах трэба перабудаваць і сістэму падрыхтоўкі спецыялістаў у навучальных установах, прымаць туды толькі здатных да культурна-асветнай работы юнакаў і дзяўчат, трэба дасць наладзіць заочную вучобу, трэба шырока арганізаваць падрыхтоўку для самадзейнасці мастацкіх кіраўнікоў.

Асабліва ўвага, як адначасна Пленум ЦК КПБ, павінна быць звернута на палепшэнне матэрыяльнай базы культурна-асветных устаноў. Нельга далей мірыцца з тым, калі ў клубах, хатах-чытальнях і бібліятэках наўтульна і брудна, няма ў

дастаткова колькасці мэблі, калі іх памішаны як след не адрамантаваны. Культурна-асветныя ўстановы чакваюць дайсняць дапамогі ад творчых арганізацый рэспублікі. Мастацкай самадзейнасці пільна патрабны новыя скетчы і аднаактоўкі, творы для дэкламацыі і песні, спрактыкаваныя кансультацыі і парамы мастакоў, дапамога прафесіянальных актываў. У гэтай справе для беларускіх пісьменнікаў і кампазітараў, актываў і мастакоў — непачаты край работы, і яны павінны больш аператыўна і пільна заадаўляць запатрабаваны народнымі талентамі і ўмелымі. Несучы ў народ высокадэкаўна мастацтва, яны павінны рашуца выступаць супраць усёга халтурнага, што яшчэ часам праявляецца па да мас, павінны пільна стаіць на абароне высокародных эстэтычных густаў народа.

Учора ў нашым друку апублікавана пастава ЦК КПБ «Аб саракагоддзі ўтварэння Камуністычнай партыі Беларусі», а таксама тэзісы аддзела прапаганды і агітацыі ЦК КПБ, Інстытута гісторыі партыі пры ЦК КПБ — філіяла Інстытута марксі-

ма-ленінізма пры ЦК КПСС «Саракагоддзі ўтварэння Камуністычнай партыі Беларусі (1918—1958 гг.)». Гэта важныя дакументы. Яны расказваюць, які вялікі і слаўны шлях прайшла за сорок год Кампартыя Беларусі, як яна пад кіраўніцтвам КПСС і ленынскага Цэнтральнага Камітэта цвёрда і паслядоўна вяла і вядае беларускі народ па шляху камуністычнага будаўніцтва. Гэтыя дакументы будуць узяты на ўвабраенне нашымі культурна-асветнымі ўстаноўмі і пільна паслужаць справе далейшага ўзмацнення палітычнай работы сярод шырокай мас працоўных.

Рытухочыся да слаўных дат—саракагоддзя Кампартыі Беларусі і саракагоддзя БССР, святкаванне якіх супадае ў часе, а таксама да з'езду КПБ і КПСС, працоўныя нашай рэспублікі прыкладаюць новы сілы для справы камуністычнага будаўніцтва. Дзейна дамагаючыся народу ў яго тытанічнай рабоце—пачынаючы ад асабліва важнага культурна-асветнага ўстаноў. Выконваючы паставу Пленума ЦК КПБ, яны павінны рашуца палепшыць сваю работу, узяць яе на вышэйшы ўзровень—на ўзровень тых задач, якія вырашае сёння і будзе вырашаць заўтра наш гераічны савецкі народ.

Кастусь ГУБАРЭВІЧ

Польскія сустрэчы

ДАРОЖНЫЯ НАТАКІ

Ехаў я толькі ў Варшаву. І толькі на сустрэчу з вядомым польскім пісьменнікам Ігарам Няверлі. Мы павінны былі дамовіцца аб сумеснай рабоце над скарнікам па яго славаўтай апавесці «Хлопец з Сальскіх стэпаў». (Студыя «Беларусьфільм» маркуе паставіць сумесна з польскім кінематографістамі фільм паводле гэтай апавесці). Думаўся, што для гэтага хопіць тры-чатыры дні. Застаўся амаль на тры тыдні.

Ігар НЯВЕРЛІ

Да паездкі ў Варшаву я не бачыў І. Няверлі і не быў з ім знаёмы. Там не менш я бачыў ягоныя глыбока павялі да гэтага чалавека. Перад мной заўсёды сталі вобразы і пазіцыі яго чужога асяроддзя. Я ведаў, што пісаў ён не крыўна сэрца, бо сам аўтар тры гады пакутаў у гітлераўскіх герах смерці. І усё тое, што ён напісаў у сваёй апавесці,—не літаратурная фантазія. Ён бачыў сваімі вачыма жакі Майданка, Асвенціма, Бельзена... Ён кожны дзень на працягу трох год глядзеў смерці ў вочы, а смерць неадтушня хадзіла за ім.

Памяню, прычытаўшы апавесць «Хлопец з Сальскіх стэпаў», мне вельмі захачалася хоць адзін раз паглядзець на яе аўтара. Паглядзець на чалавека, які перажыў усё непаўнацэннае пакуты, але не страціў веры ў людзей, жыццё, захаваў сваю любоў да іх і стварыў пасля не толькі літаратурны, а хвалюючы чалавечы дакумент.

Я вельмі хваляваўся перад нашай сустрэчай, бо не ведаў тых слоў, якімі можна было б выказаць павагу вялікаму і мужнаму падвзгю гэтага чалавека. Але усё адбылося неак нечакана проста. Ігар Няверлі падароўкаўся так, быццам мы былі ўжо даўно знаёмыя, не раз сустракаліся і гэта сустрэча была адна з чарговых. Ён толькі што прыхаў з пад'язання, а паліпаўнае далёка, 450 кіламетраў за Варшавой, і самае галоўнае—удалася забіць трох аленяў—перастаркаў. (Маладых і сярэднюю ўроству аленяў страляць забаронена). Пасля я бачыў у кабінете пісьменніка-палітыка чыла набор аленевых рагоў на сценах, шктуры дзікоў на падлозе, чуў яго палюўчыны апавяданні, у якіх раскрылася душа чалавека, замілаванага роднай польскай прыродай. (У свой час ён плаваў на лодцы па ўсіх рэчках Заходняй Беларусі, абшчыў усю Нарач). І зараз ён быў палкам пад уражаннем паліпаўна, яму хацелася падзяліць сваю радасць з кожным, каго спаткае. На гэты раз ён напалкў мяне.

Пасля ўсё пайшло яшчэ больш лёгка і шчыра. Чалавек непасрэдна, проста, жыва, цікава. Я пачаў разумець, чаму ні Майданек, ні Асвенцім не выветрылі яго душу і сэрца, чаму смерць адступілася ад яго. Ён вярнуў аб усім, акрамя самага галоўнага. А мне хацелася пагуча ад Няверлі аб тым, што ён не напісаў у сваёй апавесці. У кожнага пісьменніка заўсёды застаецца многа матэрыялу, які не ўвайшоў у яго твор. А І. Няверлі расказаў аб жахах гітлераўскага лагераў смерці вуснамі свайго любімага героя, савецкага ваеннапалоннага Дзержацова. Але сам І. Няверлі мога быў таксама расказаць не менш Дзержацова.

Толькі ён чамусьці не спытаўся. Пасля я зразумеў—чаму. Вельмі цяжка варушыць у душы мінулае, асабліва калі яно страшнае. А яно было такім. Але дзямі І. Няверлі зварнуў маю увагу на рабочы пісьмовы стол у сваім кабінете.

— Сам зрабій...

Я здзіўліўся. Нашы мініскі майстры, якія пастаўляюць сваю скарэсленую прадукцыю ў мясцовыя магазіны, магі б ад усё душы пазайздросціць.

— Вы так умеце майстраваць?

— Яшчэ да ваіны я выкладаў фізічную працу ў дзіцячых дамах. Толькі тады я так не умеў вучыцца... Навучыўся ў Асвенціме. Гэта рамяство ў нейкай меры шырававала мяне ад непасрэднай смерці.

А смерць аднойчы палышла да яго зусім блізка. Справа ў тым, што І. Няверлі—інвалід, у яго хворая нага. А інваліды ў канцлагеры проста падбіраў групамі і гналі ў газавыя камеры, пасля ў печ кратамортны. Прышлі чарга і для І. Няверлі. Ён ужо ведаў, што жыць яму застаўся лічаныя хвіліны. І Няверлі халепца за апошнюю саамоцкіну. Ён заўважэ начальніку блока, які адбіраў інваліды для газаваньня, што ўмеў стварыць чорт, што ён не інтэлігент (а інтэлігент там асабліва жорстка знішчалі), а звычайны рамеснік і даказаў гэта на любой старалянай працы. Блавакы, вядома, не паверыў і вырашыў адпомсціць І. Няверлі за падман. Ён паслаў яго ў майстэрню на «экзамэн». Блавакы быў аса-

лотно ўпэўнены, што І. Няверлі «засыпае» на першай жа дошцы, якую яму дадуць абгавяляць і тады ён публічна, каб усё ведалі, што не трэба маіць начальства, разаб'е дубовай палкай індуламу «стальную» галаву і першым адрывіць у кратаморт.

Загадчыкам майстэрні быў немца, але не асэсаван, а звычован. Тым не менш ён таксама вырашаў лёс многіх. І. Няверлі не чакаў ад яго, як ад блавакы, ніякай літасці. Загадчык даручыў І. Няверлі зрабіць тэзісны столік для нейкага высокага лагераўна начальства. Зразумеў, што работа павінна быць бездакорнай. І. Няверлі мабілізаваў усё свае нервы, волю, сілы душы і сэрца, каб вытрымаць «экзамэн». Абгавяляў дошкі, склеіў іх. За кожным яго рухам наглядваў загадчык. Неўзабаве прыбег усё той жа блавакы, спадзеючыся, што «стальнік» ужо выкрыты. Ён скапіў дзве склееныя дошкі і ударыў імі аб вярстак. Дошкі не расклезіліся, але на адной з іх з'явілася трэшчына. Гэтага было даволі, каб сказаць, што І. Няверлі не стальер. Сапраўдны стальер умеў выбраць моцныя дошкі. Для І. Няверлі стала ясна: калі ён змайстравуў што-небудзь нават звышнормальнае, гэты хат усё роўна знайшоў бы да чаго прычытацца.

Але нечакана за дошкі ўступіў сам загадчык. Ён даказаў блавакыму, што лодку дошкі можна разаб'е аб вярстак, калі ён так ударыць. Тут жа ён паказаў гэта блавакыму. А ў тым, што І. Няверлі—сапраўдны стальер, у загадчыка няма ніякага сумнення. І якраз такі стальер яму зараз і патрэбны. Слова за слова блавакы і загадчык пасварыліся, але І. Няверлі застаўся ў майстэрні. Аліян-на-аліян загадчык сказаў І. Няверлі:

— А ты ўсё-такі не спраўдлівы стальер... Ён паказаў, як І. Няверлі абгавяляў, клеіў і неабвержна давеў, што прафесіянальна стальер павінен рабіць не так. Парыччык быў цырка. І. Няверлі здолаў, што загадчык сам хоча знішчыць яго, каб выслужыцца перад лагераўным начальствам.

Ды загадчык, відаць, пашкадаваў яго. Пакінуў пакуць жыццём. Толькі аднойчы загадчык упатаку прынаўся І. Няверлі, што сам ён стары ямакскі камуніст і ўжо дзесяты год пакутаў у фашысцкіх лагерах. Навучуў І. Няверлі, як трэба берагчы свае сілы. І папярэдзіў: асцерагайся блавакы—будзе помсціць.

А адпомсціць ён мог на любой вярэньці ці ранішняй праверцы. Проста гвазды дубовым кіем па галаве, як гэта рабіў ён з дзесятакімі бязвінных звычован, і канец. І. Няверлі хаваўся, як мог, пакуць, не падпільнаваўшы блавакы ў зручным месцы, сам не забіў яго. Трупа ката бісследна знік у бяздоннай выграбнай яме...

Гэта толькі адзін з дзесяткаў сопець эпізодаў лагераўных пакут І. Няверлі, калі жыць яго вісела на валаску. І за вечар ён расказаў мне шматую, неапісаную яшчэ, кнігу пра сваё трыгхадовае жыццё ў лагерах смерці.

(Заканчэнне на 4-й стар.)

Рыгор БАРАДУЛІН

Даліна кампазітара*

Варшынскі па поас у мхах кулдатых—Прагелі расшчэліны венамі. Рака неспакояна віхла па скатах Зялістымі хвалямі пеннімі.

Навіслая скал—франтоны палацаў, Збудованых горамі гаспадыню. Тут ёсць дзе вятрам, перунам, разгуляцца, А неба—высокае, сіняе...

Усё для яго тут жыло і спявала, Гуцала здыянісненімі, марамі — І б'е перуна ў грозныя хоры абалаў, І клёкат арліны над мхамары.

І рэчкі, і краскі, шаптаўшы глуха, Душою ягонаю валодалі. Але да канца не прыйшло даслухаць Апошняй мелодыі...

Праносяцца ветры з маланкамі, І градам Лачныя пад каменем з датамі. Грукочы абвалы, прымаць валаспады Жыцця неўміручай кантатаю...

* Польскі кампазітар Мечыслаў Карловіч загінуў пад снежным абвалам.

КЛАПАТЛІВА ВЫХОУВАЦЬ КАДРЫ

Марыя Емадзінава пасля заканчэння Магілёўскага культасветвучылішча была накіравана на працу ў Кіраўскі раён. Яе рэкамендавалі на пасаду загадчыцы хатчытальняў. І вось дзямі працуе ў вёсцы Асаўнік. Прайшоў нязначны час, і ў раённы аддзел культуры, а таксама ў рэдакцыю раённай газеты пачалі паступаць сігналы аб тым, што пасля таго, як прыйшоў новы загадчык, масавая работа ў вёсцы не толькі не палепшылася, але нават пагоршылася. У чым тут справа? Новы ж загадчык мае спецыяльную адукацыю.

Нам давядзецца гутарыць з Марыяй Емадзінавай.

— Вы ведаеце музычную граматы, іграеце самі?

— Не,—адказвае дзямічына.

— Арганізаваць пастапоўку танца адолеце?

— Я і сама не вельмі танцую.

— А вось раскажце, калі ласка, якія творы напісаў у апошні час Іван Шамакін?

І на гэтыя пытанне дзямічына цяжка было адказаць. Гутарка паказала, што яна амаль не знама з поспехамі савецкага мастацтва і кіно, мала чытае, не можа кіраваць мастацкай самадзейнасцю і наогул не праўдла цікавасці да клубнай работы.

— Скажыце шчыра, а навошта вы заадаўляеце культасветвучылішча?

— Кудысьці трэба было паступіць пасля школы... Вось і пайшла...

На месце М. Емадзінавай прыйшоў працаваць мядоўны камсамольскі аддзельнік Рыгор Гайдук. І адразу справы тут практычна змяніліся. У Асаўніку пачалі працаваць гурткі мастацкай самадзейнасці, праводзіцца вечары адначасна культурна-асветна і калектыўнае абмеркаванне кніг.

Пастае пытанне, навошта прыйшла Марыя Емадзінава ў вучылішча культасветвучылішча, калі яна не меў ні ахвоты, ні адольнасці да гэтай працы?

Умовы прыёму ў тым навучальнай устаноў, якія рыхтуюць клубных і бібліятэчных работнікаў, на наш погляд, неабходна карона перагледзець. Гэта дзямічына і праграмы навучання. У культасветвучылішчы трэба прымаць людзей, якія валодаюць мастацкім словам, хараграфіяй, любяць літаратуру, мастацтва, кіно. У час вучбы трэба гэтых людзей практычна рыхтаваць да кіраўніцтва танцавальнымі, драматычнымі, харавымі і музычнымі гурткамі, навучыць валодаць плакатным лярмом, вядома расказаць змест кнігі або кінафільма.

Умова, адначасова трэба даць і веды па сельскай гаспадарцы. Гэта вельмі неабходна. Нярэдка бывае, калі гарадская дзямічына або хлопец, атрымаўшы спецыяльнае культасветвучылішча, прыязджае на працу ў калгас і мае вельмі павярхоўнае ўяўленне аб тым, як вырошчваюцца кукуруза, які дошца каровы і г. д. Такі чалавек у гутарцы з калгаснікамі часамі трапіць у смежнае становішча. Яму цяжка ўважваць работу клубу ці бібліятэкі з жыццёва мясцовага калгаса. І не дава, што ў асобных клубах і хатах-чытальнях зусім мала і наўмела праводзіцца прапаганда сельскагаспадарчых ведаў і перадавога вопыту. Адзін з загадчыкаў сельскіх клубуў неад вышыў арганізаваць некалькі лекцыяў па вырошчыванню баваўны, хатца кагасы нашай рэспублікі ніколі не вырошчвалі гэтую культуру.

Нічога, вядома, няма адмоўнага ў тым, калі ў сельскім клубе нашага раёна расказваюць калгаснікам аб вырошчыванні баваўны, але ў першую чаргу тут трэба арганізаваць лекцыі, гутаркі і агразаагачынічныя канферэнцыі на тэмы, якія маюць прамое дачыненне да жыцця і працы мясцовых сельскагаспадарцаў. У гэтым павінны не толькі змяніцца, але і імкнуцца зрабіць шчыры карынак. Бада ў тым, што ў вучылішчы не расказалі яму пра асаблівасці сельскай гаспадаркі нашай рэспублікі. І атрымаўся, што хлопец як бы папаў паліцам у неба са сваёй ініцыятывай.

Пытанне падрыхтоўкі здольных кадраў для культасветвучылішча вельмі хвалюе нас, работнікаў райкома партыі, так і калгаснікаў. Мы ў апошні час правалі рад мерапрыемстваў па паліпаўненню культурна-асветнай работы. Наш раён вытупіў ініцыятарам у сааборніцтва за актыўнае б-

дзямічына калгасных і брыгадных клубуў у гонар 40-годдзя БССР, і цпер клубы ёсць у кожным з нашых калгасаў і нават у многіх брыгадах. Мы дамагаліся, каб значная група работнікаў устаноў культуры вучылася заочно ў інстытутах, тэхнікумах і вучылішчах.

Кожны месяц райком партыі разам з раённым аддзелам культуры праводзіць семінары клубных і бібліятэчных работнікаў. У час семінараў мы арганізоўваем практычныя заняткі, на якіх вучым культасветвучылішча, як паставіць спектакль па п'есе, як аформіць літаратурную выставку, як правесці канферэнцыю чытачоў і г. д. Праводзім і спецыяльныя творчыя нарады, прысвечаныя вынікам работы культасветвучылішча за месяц і абмеркаванню задач на бліжэйшым часе.

Райком партыі час-ад-часу заслухоўвае на пасяджэннях бюро справадчыцы аб працы асобных культасветвучылішчаў. Ах кіраўнікоў калгасаў і сельскіх Саветаў і ад прырочных партыйных арганізацый наш райком заўсёды патрабуе, каб яны ўсемерна аказвалі дапамогу клубам, хатам чытальням і бібліятэкам.

Добры прыклад у гэтым паказваюць старшыня вядомага калгаса «Рассвет» тав. Арлоўскі і сакратар калгаснай партарганізацыі тав. Гарэлькі, старшыня Баравіцкага сельскага Савета тав. Барысавец, сакратар партарганізацыі пры Любоніцкім сельскім Савета тав. Дубравенскі, старшыня Дабасіньскага сельскага Савета тав. Саўчанка і інш.

Паставілі заадаўляюцца ў паліпаўненні работы культасветвучылішча з боку работнікаў райкома і райвыканкома, кіраўнікоў калгасаў, сельскіх Саветаў і мясцовых партарганізацый адгавярае вельмі вялікую ролю ў выхаванні работнікаў культасветвучылішча. Тут варта прывесці некалькі прыкладаў. Актыўна ўдзельнічала ў мастацкай самадзейнасці калгаса імя Кірава Алена Акушніч. Ёе адразу заўважыў адзольна карона перагледзець. Гэта дзямічына і праграмы навучання. У культасветвучылішчы трэба прымаць людзей, якія валодаюць мастацкім словам, хараграфіяй, любяць літаратуру, мастацтва, кіно. У час вучбы трэба гэтых людзей практычна рыхтаваць да кіраўніцтва танцавальнымі, драматычнымі, харавымі і музычнымі гурткамі, навучыць валодаць плакатным лярмом, вядома расказаць змест кнігі або кінафільма.

Усё гэта сведчыць, што рыхтаваць кадры для культурна-асветных устаноў трэба толькі з ліку моладзі, адольнай да масавай работы, якая выявіла сабе непасрэдна на гэтай працы.

Міністэрства культуры рэспублікі варта падумаць і аб вучобе актыўных прапагандаўстаў кнігі, якімі з'яўляюцца загадчыкі бібліятэк-перасовак. Яны таксама праводзяць вялікую культурна-асветную работу на вёсцы. Для іх трэба арганізаваць кароткартэрныя курсы пры раённых або абласных бібліятэках, а таксама выдаць брашуры аб перадавым вопыце работы лепшых загадчыкаў бібліятэк-перасовак.

Загадчыкі сельскіх клубуў, хатамітальняў і бібліятэкамі павінны людзі здольныя, усёбакова развітыя, высокакультурныя, якія маюць да гэтай важнай работы талент і ахвоту.

С. ДЗІКУН,
сакратар Кіраўскага РК КПБ.

Таленты Магілёўчыны

Некалькі дзён у Магілёве праходзіў абласны агляд мастацкай самадзейнасці. Мавасавіць, шырокі ўдзел людзей непасрэдна з прадпрыемства і калгасаў — адметная рыса гэтага юбілейнага, прысвечанага саракагоддзі нашай рэспублікі, агляду. Ён паказаў, якая багатая народнымі талентамі Магілёўчына, як глыбока ў жыццё народа ўвайшоў мастацтва. Адной сціпніч-нацыяны звыш 2500 удзельнікаў, і агляд адбыўся ў двух месцах — у клубе чыгуначнага вузла і ДOME культуры завода штурнага валакна.

Харовае спяванне — самы масавы і распаўсюджаны жанр народнай творчасці. У агляду ўдзельнічалі 37 харавых калектываў. Надзвычай яркае ўражанне пакінуў хор работчых і служачых Магілёва. Ён выканаў «Элегію» Палонскага, «Кастрычніцкую песню» самадзейнага кампазітара І. Пятрова-Кумінскага, лірычную песню «Бяроза», тэст і музыку якой стварыў самадзейны кампазітар М. Барадуля.

Парадавалі шчырым задумістым мастацтвам пеўчыя калектывы Крычаўскага і Мейскаўскага раёнаў. Яркая самадзейнасцю было прасякнута выкананне беларускай народнай жартунай песні «Ванюша» жаночым вokalным ансамблем сельскагаспадарцаў імя Міхурына Бяляніцкага раёна, які складаліся з пажылых калгасніц.

З поспехам выступілі хор калгаса «Авангард» Магілёўскага раёна, пеўчыя калектывы студэнтаў Магілёва, прамазловы афіцел імя «8-га сакавіка» з Бабруйска, шэдны харавы калектыў калгасаў «Пражэтар» і «Заветы Леніна» Дрбінскага раёна.

У агляду прыняў удзел 31 танцавальны калектыў. Прымяна было глядзець у выкананні хараграфічнага ансамбля Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі беларускіх народных танцаў «Булба» і рускі жартунай танца «Шэўні». Свежасцю, жывасцю і асаблівасцю, маладоцю насычана «Магілёўская пляска», з якой выступіў ансамбль клубу прамазоперцы Магілёва. Многа творчых

думкі ўнёс у выкананне рускага народнага танца «Карусель» хараграфічны калектыў Бабруйскай швейнай фабрыкі імя Дзяржынскага.

Выступалі аркестры народных інструментаў, духавыя аркестры. Вельмі цёпла адгавяторы прыняла ансамбль цымбалістаў Асіповіцкага раёна. У рэпертуары ансамбля — беларуская народная песня «Т

Традыцыі і наватарства

(Заканчэнне. Пачатак на 2-й стар.)

цымбалаў. Мы маем на ўвазе канцэрт Камітэта для дэцкага і сімфанічнага аркестраў і ў гэтым дачыненні да беларускага народнага аркестра. У асобных выпадках мы таксама маем справу з вельмі яркімі мастацкімі творамі. Але тут аўтар пайшоў па ўсім правамернаму шляху развіцця тых традыцый, якія ўжо існавалі да яго ў беларускай народнай і прафесійнай музыцы. Сапраўды, успомнім, што гучанне цымбалаў у ансамблі сімфанічнага аркестра выкрывае іх іхні характарыстычныя рысы, а ансамбль скрыпкі і беларускага народнага інструментаў а'дуляе іх асаблівасці і традыцыі ў беларускай народнай інструментальнай музыцы.

Усе традыцыі, якімі багата беларуская прафесійная музыка, з аднаго боку, ідуць ад выкарыстання магчымасцей, што закладзены ў беларускай народнай песні, з другога боку — гэта тры традыцыі рускай класічнай музыкі, якія трапілі на жывацкую глебу беларускай народнай творчасці і дапамаглі напісанню музыкі на ўсёх жанрах. Да Кастрычніка часта можна было чуць, што беларуская народная песня надта дрыжэла, тужыла, нудна і нават невыразна. Так гаварылі людзі, якія не маглі і не хацелі зразумець, што не магло быць вялікай забарэсці ў жыцці, а значыць і ў песнях беларускага народа па Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Якія ж песні маем мы сёння?

Наватарскія рысы характэрны і для першых песняў беларускага твораў, якія атрымалі асаблівае не толькі ў нашай рэспубліцы, але і ў маштабе ўсёга Саюза. Я тут маю на ўвазе песні кампазітара Я. Любана «Бываеце здаровы» (на тэксце Алама Рускага) і кампазітара С. Палонскага «Вечарнік у каласе» (на тэксце Які Купалы). Гэтыя песні ўвайшлі ў музычны пошук многіх народаў Саюза.

Прычым «Бываеце здаровы» ў некаторых падручніках па літаратуры народаў Саюза гэта нават названа, безумоўна, памылкова, узорам сучаснага беларускага фальклору. Справа тут ў тым, што гэтыя песні, якія ўвайшлі ў 1937 г., выдатна выказалі новае жыццё, новы круг вобразаў, вяселлю і аптымізм, што характэрна для беларускага народа пасля Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі, калі раз і назавоўна адбыліся адхіленні ад традыцыйнага вятарства, што характэрна для першых беларускіх сучасных песняў. Свае песні У. Алоўкіна прывіталі лепшымі людзямі Беларускага народа. Сярод іх і генерал Дзяржынскі і камісар Гастала, і партызан Заслонар, і жанарына Рыбакі, і будаўніцкія сталежнікі Беларусі, і меліяратары Палесса, і абаронцы Брэста, і шмат іншых герояў барацьбы і працы.

Чаму гэтыя песні мы маем падаставіць разглядаць як наватарскія? Таму, што ў іх атрымалі сваё адлюстраванне новы склад думак, новыя пачуцці беларускага народа. Гэта песні, у якіх адчуваецца новы ітэнтывізм, пругкія рытмы, імклівае часу. Гэтыя срэдкі дапамаглі кампазітару ўдацца, пластычна, выпука паказаць вобраз новага беларускага чалавека, які жыць, амагаўся і адыў жыццём за незалежнасці і свабоды Радзімы, які будзе новае жыццё, амагаецца за здзяйсненне лепшых ізданяў чалавечства.

Вось чаму гэтыя песні і па ідэі, і па тэматыцы, і па асаблівасцях музычнай формы і структуры маюць права лічыцца наватарскімі.

Беларуская прафесійная музыка нарадзілася пасля Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Усё, што было ў ёй

створана і ў сэнсе тэматыкі, і ў сэнсе выкарыстання і развіцця традыцый народнай песні, рускай музычнай класіцы, усё гэта а'явілася п'ўным праяўленнем наватарскага духу ў нашай музыцы.

У нас ёсць некаторыя кампазітары, якія смела, рашуча ўбагачаюць ладныя магчымасці, гарманічную мову нашай музыкі. Тут трэба назваць такіх майстроў, як М. Алаў, П. Падкаўраў, Л. Алоўкіна; многа робіць і прадастаўнікі больш маладога пакалення беларускіх аўтараў, як, напрыклад, Г. Вагнер, Я. Глебаў, якія звяртаюць вялікую ўвагу на якасць аркестравай мовы, свосаасабліваць формы твора і г. д. Але пошукі гэтых і шмат іншых таварышаў бываюць паспяхоўнымі толькі тады, калі яны аддаваўцца запатрабаваным ідэям, запатрабаваным ідэям вывучэння ідэі твора. Ва ўсіх існых выпадках наступае безгустоўнасць, зніжэнне эксперыментарства, якія не ўбагачаюць музычную творчасць кампазітара, а наадварот, збядняюць яе.

Было б зусім памылковым лічыць, што ўсе творы нашых беларускіх музыкі, усё творы тых нашых кампазітараў, якія шукаюць новых сродкаў выражэння, якія імкнучы адлюстроўваць новыя тэмы жыцця, — з'яўляюцца наватарскімі. Наватарскія толькі лепшыя творы, у якіх бліжэй, глыбей і лаўней выяўлены рысы новага, характэрнага для нашай жыцця і музычнай творчасці. На жаль, не заўсёды мы замацоўваем у далейшай творчасці наватарскіх дук.

У нас ёсць цэлы рад твораў, якія не маюць права прэтэндаваць на наватарства, у іх аўтары фармальна, механічна выкрываюць традыцыі рускай музычнай класіцы і беларускай народнай музыкі. Кампазітары часта імкнучы ўсёму новаму змештаць у старую схему. Але слухача нельга прымусіць паверыць, што размова ў творах ідзе аб прыняццях новых з'яваў, аб буйнейшых пераходах у жыцці нашага народа.

Многія песні барацьбы за мір, што напісаны беларускімі кампазітарамі, такімі не а'яўляюцца. Гэта, па сутнасці, песні, якія нічога не адлюстроўваюць жыццёвага, безаблічнае песні-маршы. У нас ёсць і такія сімфоніі, якія фармальна прысвечаны значным падзеям у нашым жыцці. Але ў сапраўднасці ў такіх чатырохчастковых сімфоніях з вельмі значнымі тэмамі, нічога няма агульнага з тымі манументальнымі рэалістычнымі вобразамі, якія мы маглі былі бачыць. З пункту гледжання ўсё гэта чужыя творы ўсё добра. Фармальна тут няма да чаго прычыміцца. Але творы ў цэлым не пераконваюць. Ён не ўскрывае тых вобразаў, не ўдасягае ідэі, якія кампазітар меўся ўвабачыць. Ад вялікай ідэі і вялікага зместу ў такім творы застаецца толькі назва.

Хочацца напамінаць кампазітарам выкарыстання Стасава аб значэнні ідэі для развіцця музычнага мастацтва. Вялікі рускі крытык сказаў: «Глінка ствараў буйнейшыя работы свае для таго, каб перамагчы форму, для таго, каб авалодаць ёю да такой ступені, каб яна паслужыла і па-мастачку выступіла па ўсіх новых яго задумках... У эпоху сваёй сталасці Глінка не мог і не жадаў больш задавальняцца толькі тымі музычнымі формамі і сродкамі, якія да яго існавалі ў музыцы на працягу апошніх двух стагоддзяў. Ён адчуваў неабходнасць новых форм дэкладна так, як адчуваў ё Бетховен».

Калі беларускі кампазітары будуць адчуваць неабходнасць стварэння новых форм, калі яны здоліць стварыць новыя формы, якія будуць адпавядаць новаму зместу, мы будзем мець права сказаць, што закладзены паступальна перад савецкімі кампазітарамі, — паказваць усё разнастайнасць жыцця савецкага чалавека — у нашай музыцы будуць паспяхова вырашаны.

І. ІСІНЕВІЧ.

У тэатрах і канцэртных залах

Новыя спектаклі і вялікія канцэрты будуць паказаныя жыхарам сталіцы ў перадавыя дні. У тэатры оперы і балету адбудзецца прэм'ера оперы «Яснае світанне» А. Туранкова. Новы спектакль «Дальняя дарога» па п'есе А. Арбузава будзе паказваць калектыў Рускага драматычнага тэатра імя М. Горькага. У тэатры імя Я. Купалы будзе ідзі п'есе «Людзі і яблы» К. Крапіўна.

Адбудзецца сольны канцэрт лаўрата міжнароднага конкурсу скрыпачоў імя Ізаі ў Бруселі адслужанага артыста РСФСР М. Ваймана. Артэст прыме таксама ўдзел у канцэрце сімфанічнага аркестра.

Вялікую праграму падрыхтавала студыя тэлебачання. На экраны тэлевізараў будуць паказаныя фільмы-спектаклі «Разлом», «Вогненны мост», мастацкія кінакарціны «Сёстры», «Восемнаццаць год», дакументальны фільм «На зямлі беларускай» і інш.

Гасцямі Мінска будуць артысты з Польскай Народнай Рэспублікі — лаўрат Міжнароднага конкурсу імя Ваньдэскага В. Вілжамірска і лаўрат Міжнароднага конкурсу імя Шапана Т. Жмудзінскі. Яны выканаюць творы Шыманавіцкага, Ваньдэскага, Шапана, Брамса.

Непавага да дзіцячай кнігі

Думаю, не памылюся, калі скажу, што самыя шматлікі і актыўныя чытачы з сельскіх бібліятэк — дзеці.

І крыўда становіцца, што юныя чытачы ў некаторых раёнах не маюць магчымасці пачытаць многія кнігі. Напрыклад, у мінулым годзе наша школа перадала грошы на набыццё літаратуры ў Сапоцкінскай кнігальні. Аднак кніг для дзяцей мала. Для маладога школьнага ўзросту менавіта і дзесяці назваў. Сярод іх зусім не было твораў на беларускай мове.

Вучні любяць кнігі. Яны не даюць спакою настаўнікам і загадчыкам масавай хаты-чытальні Яніне Грышко. Напрыклад, вучанца 4 класа Часлава Авішчэўскага толькі за два апошніх месяцы прачытаў больш 10 кніжак.

У вёсцы ёсць хата-чытальня, якая мае звыш трыццаці мастацкіх кніг. Больш 70 працэнтаў яе чытачоў — школьнікі. Аднак і тут кніг для дзяцей вельмі мала. Для маладога школьнага ўзросту менавіта і дзесяці назваў. Сярод іх зусім не было твораў на беларускай мове. Не знойдуць тут юныя чытачы твораў Зм. Бядулі, М. Клімковіча, В. Вольскага і іншых пісьмемнікаў. Кніга Які Маўра «Палескія рабінёны» некалькі разоў пераважывалася. Але ні ў школьнай бібліятэцы, ні ў хата-чытальні, ні ў сапоцкінскай кніжнай магазінах вучні знайсці яе не могуць. У пошуках яе я звяртаўся ў раённую дзіцячую бібліятэку, але гэтая кніга тут заўсёды на руках.

Сялета загадчыца хата-чытальні Яніна Грышко памінулася ліквідаваць такое становішча з дзіцячай літаратурай. У культуры ж па-ранейшаму мала кніг для дзяцей, асабліва новых. Таму яна вырашыла 500 рублёў перадаць на кіеўскае Саюдруку. Але і там для дзяцей было вельмі мала кніг. З беларускай дзіцячай літаратуры была тут толькі кніжка М. Калачынскага «Прыгоды Патапкі».

М. СТОМА, загадчык Марыкаўскай пачатковай школы.

У некалькіх радкоў

У Віроўжскім раёне працуе востра раздзельваю. Рабочыя, калгаснікі і інтэлігенцыя маюць у асаблівым карыстанні 1060 раздзельнікаў. У дамах працоўных устаноўлена за апошнія гады 4260 раздзельнікаў. Больш 15 тысяч розных газет і часопісаў атрымліваюць штодзённа працоўныя раёна.

А. БУРОМСКІ.

Многа палякаў атрымала ад хлестаробна-кінамакшын Анатоль Вайліна, які абслугоўвае калгас «Зара камунізма». «Вялікі Кастрычнік» і імя Чалава Карыльскага раёна. Месячны план паказу кінакарткі ён заўсёды выконвае на 180—190 працэнтаў.

М. ПАШКЕВІЧ.

Папаўняюць кніжныя фонды бібліятэкі Бешанковіцкага раёна. На трыццаць рублёў разнастайнай літаратуры закупілі бібліятэка пры Саржышкім сельскім клубе, Віроўжская сельская бібліятэка і інш. Многа новых кніг набылі дзіцячая і раённая бібліятэкі.

К. ХРУЦКІ.

Надаўна ў Клецьку адкрылася дзіцячая музычная школа. Тут будуць працаваць класы фартэпіяна, скрыпкі, баяна.

У. ДЗІКЕВІЧ.

З кожным годам машыне эканоміка калгасу Дзяржынскага раёна. Гэта дае магчымасць значную частку грошай адпусціць на культурнае будаўніцтва. За апошні час клубы пабудавалі ў калгасе імя Кірава «Беларусь», імя Леніна Негаральскага пасялковскага савета.

Будуюцца клубы ў сельсаветах «Камітэра», імя Сталіна і інш.

І. ПРЫШЧЭПАЎ.

ДЗЕННІК МАСТАЦТВА

Канцэрт з твораў маладых

Адбыўся чарговы адкрыты канцэрт у гонар сагакагоў Ленінскага камсамола, у праграму якога ўвайшлі творы маладых беларускіх кампазітараў. Арганізатары канцэрта намагаліся як мага больш поўна на працягу аднаго вечара пазнаёміць слухачоў з творчасцю кампазітарскай моладзі нашай рэспублікі. І трэба адзначыць, што гэта ім у многім удалося. Характэрна, што ў ліку кампазітараў, чые творы выконваліся, былі тыя, якія займаюцца самастойна творчай дзейнасцю. І учарашні выпускнікі кансерваторыі, і студэнты.

У першым аддзяленні выконваліся сімфанічныя творы. Першая частка сімфоніі Р. Буталюскага — твор таленавіты. У ім выразнае імкненне маладога аўтара да адлюстравання вострых кантрастаў, да драматычнай музычнага зместу. Некаторыя расцэньваюць наступнага раздзела чалам кампенсуеца наступным выкаданнем музычнага матэрыяла — выразным і сіцілым. Асабліва робяць уражанне сярэдні і заключныя раздзелы твора. Тут аўтар дамагаецца

эмацыянальнай выразнасці, драматычнага накалу, прымушаючы слухачоў гэта часткі гучаць па-новаму, больш усхвалявана і напружана.

У першай палавіне вечара выкананы «Гераяна ўверцюра» І. Ронькіна, «Памі-легенда» Я. Глебава і «Маладзёнае скерца» В. Чарадзіненкі — творы, якія неаднаразова выконваліся ў канцэртах і трывалі ўвайшлі ў рэпертуар нашага сімфанічнага аркестра.

Камерна-інструментальнай і акаляна-харавой творчасці было прысвечана другое аддзяленне. Частка твораў выконвалася ўжо не ў першы раз, але тым не менш слухачам з вялікай цікакасцю. Гэта — два раманы з акалянага шыкла да Леніна кампазітара Я. Дзягцярыка (саліст В. Прышчэпаў), канцэртына для двух цымбалаў Я. Глебава, вельмі ўдала пералажэнне яго «Фантастычнага танца № 1» для таго ж складу (выканаўшы В. Бурковіч і Н. Шмелюк), песні Ю. Семянікі і М. Носкі.

Для самых маладых удзельнікаў кан-

цэрта — студэнтаў-кампазітараў Беларускай кансерваторыі Д. Смольскага і С. Карэса гэта была першая сустрэча са слухачамі. Фартэпіянную саітату Д. Смольскага выначнае імкненне да вострых мелодычных і гарманічных абаротаў. Санату выканала студэнтка кансерваторыі І. Рыдлеўска.

Добрае веданне інструмента паказаў С. Карэс у сваім «Накюріе» для скрыпкі, які выканаў М. Галдзітвіч. Канцэрт закончыў выступленнем хоры Беларускага радыё і тэлебачання. У яго выкананні прачулі дзве часткі з кнігачкі Ю. Семянікі «Паміці Канстанціна Заслонава», частка з кнігачкі «Палі стэпавыя» і песня «За светлага Юнатка» І. Кузняцова. У кантэце Ю. Семянікі асабліва запаміналася выдатна зробленая «Калыханка».

Адкрыты радыёканцэрт яшчэ раз паказаў, які карысны для кампазітараў і слухачоў паловынае сустрачы. Застаецца толькі пажадаць, каб такія канцэрты сталі ў нас традыцыяй.

У. КАЛУЖСКІ.

Польскія сустрэчы

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

Стомленны ад зноў перажытага хвалеванія І. Наверлі доўга сядзеў моўчкі. Відзіць, ён вельмі рэдка расказвае пра сабе і не прыкмы яшчэ валодаць сваім станам.

— Так, я сапраўды рэдка каму расказваю... Я боюся, што не кожны нават даць у першы дні вывазлення з лагера я сустрэўся з амерыканцамі. Яны, напрыклад, не паверылі. Мой расказ аб фашысцкіх зверствах назвалі прапагандай... Вы, я ведаю, паверыце. Бадай, усё Беларускае ў свой час тым жа Майданекам і Асецішчам. Так жа палілі, стралялі, рэзалі, забівалі, думалі ў газоўках... Беларуска і польскія зэмаі набралі адной і той жа крываёі. І гэты яшчэ больш зраділі іх.

ПА ДАРОГАХ ПОЛЬШЫ

— Я расказаў вам пра лагера, каб вы хоць трохі адчулі атмасферу тых дзяў. Зара з'ездзіце ў Асецішчэ, Майдане, хоць па музейных экспанатах галгасііце, што там стварылася, і вы яшчэ больш адчуеце помы тых страшннх падзеяў... параіў мне І. Наверлі.

Гэта як раз супадае і з майм намерам. Асецішчэ і Майдане — у розных канцах Польшчы. Першы — па Кракава, амаьш най самай украіне паўднёва-заходняй часткі рэспублікі, другі — паўрач з Люблінам, непадалёк ад савецкай граніцы. Паехаў туды і туды.

Мне паказвалі блокі, нарм, дзе змшчаўся галоўны герой апавесці «Хлопец з Сальскіх стэпаў» Дзягцяроў, сам І. Наверлі, Юзеф Шыранкевіч... Перада мной раскрылася страшнннн панарама смерці. І аб гэтым трэба пісаць асобна. Нельга ў некалькіх газетных радках расказаць, як ледзянае ў сэрцы кроў у кожнага, хто пераеўрае граніцу Асецішчэ і Майданека, нягледзячы на тое, што сёння яны толькі музей...

Помню, калі вяртаўся адтуль, я доўга не мог апамтацца ад усёго таго, што бачыў. І толькі пудоўныя кравіцы сенайняй Польшчы на некаторы час адцянялі цяжкія і незабыўныя ўражанне. Мае дарогі праягалі праз Кракаў, Частахоў, Радэм, Пётракоў, Седлен, Люблі, Лодзь, праз Бескіды, Шлёнс — срыя вулгальнай і электрычнай прамысловасці сенайняй Польшчы. У гэтых раёнах прамысловыя цэнтры рэспублікі зліліся ў непарушы ланцуг гарадоў, над якімі ўзвышалася гучэньне лас заводскіх і фабрычных камінаў.

На вачах расце і маладзее старажытная Польшча, і радасць гэтага росквіту поўніць сэрцы не толькі палякаў, бо ўсёму свету вядома, што польская прамысловасць вырасла на пасляваенных руінах. Яна створана рукамі польскіх працоўных, польскіх патрыятаў, кожны з якіх лічыў сваім святым абавязкам пакласці частку свайго сэрца ў падмурк новай індустрыяльнай магнітасі рэспублікі. На украіне Варшавы, між іншым, цяпер працуе мэблева фабрыка, гісторыя якой даволі цікавая. Адразу пасля вайны польскі ўрад даручыў І. Наверлі клопаты аб дзеяч-смітах Іх было вельмі многа. Дзяцей трэба было накарміць і навучыць. Сродкі ў той час урад мог выдзяліць для гэтага сама мінзрва. Неабходна было сама шукаць нейкае выйсце. І Наверлі нагледзеў нельга каля германскай граніцы былі імяшчы кавары, арганізавані перакоў у Варшаву і пабудавалі інтэрнаты, сталерныя майстэрні. Паданечныя яго сэрцы ўжо з малых год пачалі спалучаць навучанне з карыснай працай, амаь забеспечыла ў далейшым іх дабрабыт амаь поўнасцю. Так яшчэ раз у жыцці пісьмемніка спатрэбілася яго сталярная прафесія.

Дзеці раслі, раслі і і сталерныя майстэрства. Праз некаторы час майстэрні выраслі ў вялікую, добра абсталяваную фабрыку, мэбля якой сёння стаіць у некаторых варшавскіх тэатрах. Польскі рад высока ацэняў дапамогу пісьмемніка-патрыяты справе росквіту айнайняй прамысловасці.

І ў кожным польскім горадзе, у кожным прамысловым цэнтры ме дзавалося бацьчы

КОСТРА-ЛІТВА

Так называецца адна польская вёска ў Беларускай акаляна. У гэтай вёсцы з паўгода жыве Дзягцяроў (сапраўднае яго прозвішча, як вядома, Дзягцяроў) пасля яго ўб'еўа з канцэлага.

— Калі я пісаў сваю апавесць, я не ведаў шчы, што мой герой быў там. А перыяд гэты даволі цікавы ў жыцці Дзягцярова. З'ездзіце, пагаварыце з сялянамі. Яны вам расказаць многае, чаго няма ў майб апавесці... зноў жа параіў мяне І. Наверлі.

У Костра-Літва са мной паехала перакладчыца Рыта Радкевіч і Ромуль Кулеша — адзін з дзеячоў Польшча-савецкага Таварыства ў Варшаве. Кулеша паехаў таму, што ён быў ужо ў гэтай вёсцы з Дзягцяроў, калі той прыезджав пасля вайны ў гэты дачы свайх баявых таварышаў у Польшчу. У дарозе мы разгаварыліся. Я адрываў увагу, што Кулеша даволі часта блытае рускія словы з беларускімі. Аказалася, што сам ён нарадзіўся пад Ашмянамі і беларуска мова для яго не толькі знаёмая, але і блікая...

Рыта Радкевіч таксама аказалася «змядзячкай». У першы дні вайны яна апынулася з малым дзіцем на руках на Рудзеншчыне пад Мінскам. Доўгі час яе хавалі ў рудзенскай калгасіі. З цягам часу яна падаралася ў бок Польшчы, патрапіла ў партызанскае злучэнне Сікорскага на Брыстэне і праваявала там усё гады да вывазлення Беларусі і Польшчы.

Толькі прыехаўшы ў Костра-Літва, мы здагаліся пра сваю памылку. Дзець быў не па-асенямю пелёк, сонечны. Я ведаю, як даражэ на вясці тымі дзямі, калі на полі яшчэ бульба не выкапаная і тое-сёе з ярыны засталася. Ну, канешне ж, усё вёска зара на полі. Так яно і было. Мы праехалі па пустой бязлюднай вуліцы — і ніводнай жывой душы. Мы спыніліся, не ведаючы, што рабіць. На наша шчасце нейкая жанчына прыгнала да поля каровы, каб падаць і паўдні. Вярнулася з поля яшчэ адна сялянка дзеля той жа мэты. Сялянінкі паікаваліся, што за гэці. Мы казалі ім, што мы і чаго прыехалі. І я толькі пачулі яны імя рускага доктара Дзягцярова, вочы іх загарэліся, імяведана куды знікі стомленнасці і заклопачанасці хатнімі справамі.

— Дзягцяроў? Рускі доктар Вова? Ну як жа, што яно не ведае і не помніць у нашай вёсцы?!

З непадкупнай сялянскай шчырасцю і гасціннасцю нас запрасілі ў хату. Гэта была крамз та хата, у якой Дзягцяроў пражываў усю зіму, прымаў тут вярхоў сялян, а сярод іх небажучы — і здаровых сувязных, праз якіх ён кіраваў арганізацыяй польскага партызанскага атрада. Гаспадыня хаты Амеція Мясцікоўска, яшчэ не старая, з разумнымі дапытлівымі вачыма сялянка, паказала бакоўку, дзе Дзягцяроў прымаў хворых. Амеція дзі і многія вяскоўкі ведалі, што Дзягцяроў быў вясцкі афіцэр, ваяцнапаіны і ўбё з фашысцкага лагера. Велікі яны і тое, што калі фашысты знойдзў яго тут — незадавоўна нікому. Але вёскі толькі панапаліна астанешца. Тым не менш «рускага доктара» аберагалі ўсё ад малаго да старога. На ўскі выклад Дзягцяроў заручыўся фіктымным дакументам, што ён палец, рускага паходжання. І займаўся ўрабнннй практыкай сродк вярхоўнага насельніцтва. Мясцовы солтс адночы ўсё ж напатак Дзягцярова, і гэтая ліпавая даведка вяртавала яго.

Але больш за ўсё ратаваў яго польскія сяляне. У некаторых хлывах былі зроблены падоўжныя сены, дзе ў крытыяны хвіліны Дзягцяроў хаваўся ад паліцаў, хаваў там партызанскую зброю і медыкаменты. Адным разам фашысцкія жандары зашпелі ў хату. Палазроны рускі выклікаў у жандароў нянавісці і ўжо ўчыпсты палелі бёш на спускавы кроуч аўтамата. Амеція бншым жартам адзьяла ў бок дула аўтамата і прапанавала жандару спачатку вышпіль з дарогі. Ён быў упэўнены: доктар

нікуды не дзеіцца. Паснее застрэліць. Жандар аграў поўны стакан перхака з мёдам. Яго палчннкі таксама не адсталі і мінут праз дзесяць усё яны ўжо храплі.

Партызанскі атрад, які неўзаветку кіраваў Дзягцяроў, усё часцей і часцей напалеў акупантаў удары. Дыверсіі і налады рабіліся як мага далей ад Костра-Літвы, каб не навесті іх на падарожжы. Камандам мясцовых гарнізонаў быў аддадзены загад правесці аблавы ў навакольных вёсках і расстраляць усіх палазроных.

Дзягцяроў зноў у руках жандараў. «Палазроны» набыралася — не так ужо мала. Мясцовы камандам загадаў усіх іх расстраляць у суседнім лесе. Пад дуламі аўтаматаў асуджаныя выкапалі вельмізручную яму. Асобнымі групамі па чарзе іх падводзілі да краю брашчаві — магільні і расстралявалі ў спіну. Наблжалася чарга і Дзягцярова. Ён бачыў, што смерць непазбегна і развітаўся ўжо з жыццём. Далей ён нічога не разумее. Яму загадалі выйсці за ачапленне фашысцкіх аўтаматчыкаў. Спачатку ў Дзягцярова мігмантава задалага: немцы, ільшэ, дазналі, што ён арганізатар партызанскіх дыверсіі і вырашылі падвергнуць яго катаванням, каб выведаць усіх саўдзельнікаў. Але не. Яго трое адпусцілі на ўсё чатыры. Непадобна ён напатак знаёмых сялян са свайб роднай Костра-Літвы. Гэта яны вярталіся Дзягцярова. Усёй вёскай са